

Helina Hint

KODUTALU

Teel minevikust tulevikku.

ELU ON
ILUS

2021

EESTI KUNSTIAKADEEMIA
Kunstikultuuri teaduskond
Muinsuskaitse ja konserveerimise osakond

KODUTALU. TEEL MINEVIKUST TULEVIKKU

Vanakõrtsi, Altja küla, Haljala vald, Lääne-Viru maakond

Helina Hint

2020/2021 õppeaasta Arhitektuuri konserveerimise ja restaureerimise täiendkoolituskursuse
lõputöö

Tallinn 2021

Töö vastab kehtivatele nõuetele ja lubatud kaitsmisele:

„ ..... ” mai 2021. a.

.....

Kaitstud hindele:

.....

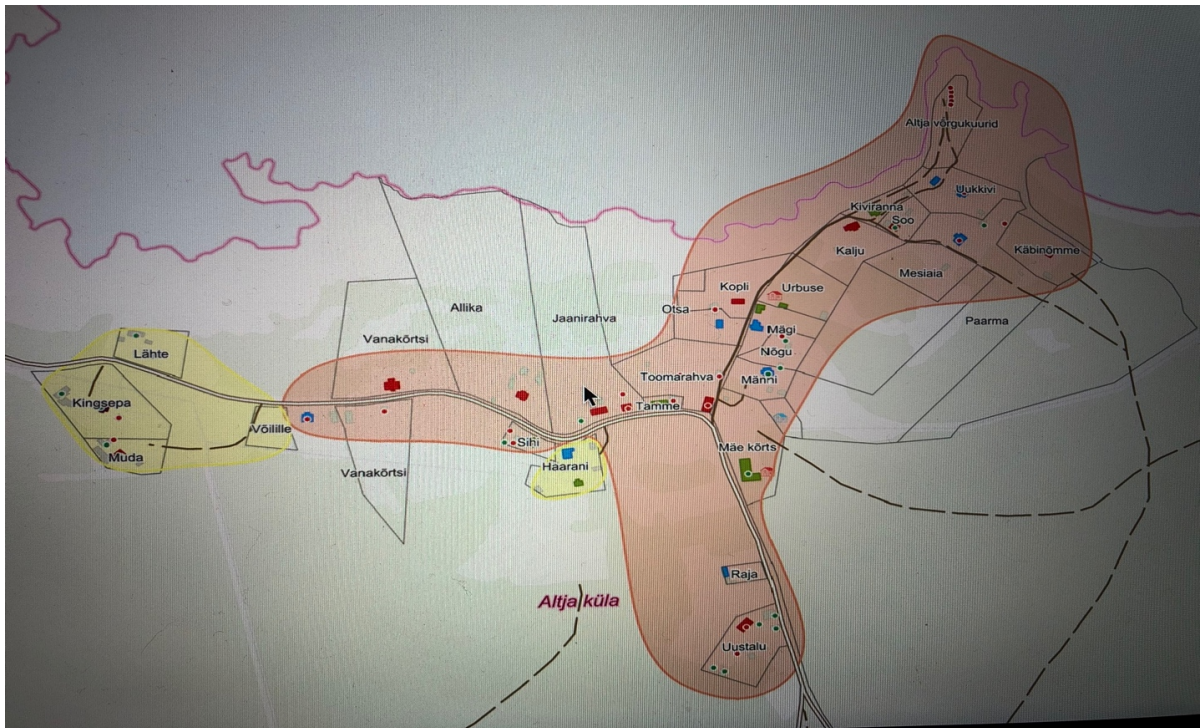
„ ..... ” mai 2021. a.

.....

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. AJALOOLINE ÜLEVAADE	
1.1 Asukoha ajalugu	6
1.2 Talu ajalugu	6
2. HOONE MATERJALIKASUTUS JA TEHNILINE SEISUKORD	
2.1 Hoonest tervikuna	10
2.2 Vundament	12
2.3 Väisseinad	12
2.4 Katus	13
2.5 Siseseinad ja vahelaed	13
2.6 Avatäited	16
2.7 Põrandad	17
2.8 Küttekolded ja korstnad	18
3. VÄÄRTUSED	18
4. SÄILITAMISE ETTEPANEKUD	19
KOKKUVÕTE	20
KASUTATUD KIRJANDUS JA TEISED ALLIKMATERJALID	21

Illustratsioon 2. Altja väga väärtusliku külaosa (roosa) kaart. Väljavõte kaitsealad.ee lehelt

Tegu on ühega kolmest kunagi külas olnud kõrtsikohast. Asub mõneminutilise jalutuskäigu kaugusel küla ainsast ja praegugi tegutsevast kõrtsist ja kümnekonnaminutilise jalutuskäigu kaugusel kuulsatest Altja võrgukuuridest ja titekivist.

Käesoleva lõputöö eesmärk on koguda infot talu ajaloo ja nende elanike kohta, uurida praeguse elumaja muutust selle ehitamisest kuni käesoleva hetkeni ja anda soovitusi hoone säilitamiseks tuleviku tarbeks.

Vanakõrtsi talu koht on väga vana, aga uuritav eluhoone on ehitatud 1911. aastal²

Objekt osutus valituks, kuna olen ise sellega seotud, objekt ise on väga huvitav ja asukoht eriline.

Töö eesmärgiks on kaardistada toimunud muutused, olemasolev seisukord ja edaspidised sammud hoone säilimiseks.

²Leida Mets'a mälestused helisalvestisel, 1999.a. Allikas: Erakogu

1. AJALOOLINE ÜLEVAADE

1.1 Asukoha ajalugu

Altja on ajalooline rannaküla. Ajaloolistes allikates esineb Altja (Haltia) küla esmakordselt 1465. aastal, mil seda mainiti kui Oandu (Altja) jõe suudmes olevat kalapüügikohta, mis kuulus Annikvere mõisale. Altja küla esimesed talunikud võisid olla rootslased. See põhjendaks ka küla 1589. aasta nime, mis oli Rotzipäh. Nii nimetati Altja neeme, kuhu peale suurt näljahäda ja laastavat katku XVII sajandi algul saabusid järjekordsed elanikud. 1699. aasta kaardil kuulus suurem osa Altja külast juba Sagadi mõisale. Kaardil on loetavad kuus maja. 1858. aastal elas Altjal 12 peret.

Altja küla on aastate jooksul saanud endale palju erinevaid nimesid: Wandemunde, Jõesuu, Rootsipea, Rotzinpe, Kärba, Kerbann, Hallia, Halja, Hallja, Halljall, Halldja, Haldia, Haldja ning kõige hilisem Altja.

Praegune nimi – Altja – on eeldatavasti kujunenud 1678. aastal elanud mehe Halti Jahni järgi³

1.2 Talu ajalugu

1857. aastaks oli Altjale kujunenud kolm kõrtsikohta: Mustoja, Paarma ja Altkõrtsi ehk Vanakõrtsi. Praegune Altja kõrts asub kunagise Paarma ehk Mäekõrtsi asukohal.

Külaga sarnaselt on ka Vanakõrtsi talul olnud mitmeid nimesid: Jaan-Mihkli, Alt Korz, Haldja kõrts, Altkõrtsi, Vanakõrtsi, Lepasalu ja tänasel päeval taas Vanakõrtsi.

1850. aasta hingeloendis on koha nimekuju juba Altkõrtsi. Samas ei pruukinud Altkõrtsi nimi veel tollal tähendada endist/vana kõrtsi. Altkõrtsi võis olla ka lühend Altja kõrtsist ja nimi Vanakõrtsi võis olla tõlge saksa keelest (sks.k: alt = vana) ja tekkida alles siis, kui koht enam kõrtsina ei tegutsenud.⁴ Aga see on oletus.

Talust on pärit kuulsa kunstniku Richard Uutmaa vanim teadaolev esiisa kõrtsmik Mustoja Juhan.⁵

---

³Veebilehekülg <https://et.wikipedia.org/wiki/Altja>

⁴Eesti Ajalooarhiiv

F 1864, Eestimaa revisjonilehtede kollektsoon

Haljala kihelkonna hingeloendid: 1795 (2-5/41),

1816 (2-7/105), 1834 (2-8/127), 1850 (2-9/94), 1858 (2-10/197)

⁵M.Levin, Richard Uutmaa. Armastades Eestimaad, 2008.

Praeguse omaniku esiisa Juhan Summa (ill 3) kolis tallu aastatel vahemikus 1879-1882 Vihula Linnamäelt⁵. Maja ehituse ajal elasid talus koos Juhaniga tema abikaasa Liisu, poeg Jüri, pojanaine Olga, poeg Gustav koos naise Anna'ga ja nende lapsed Arnold ja Leida. Juhani üks poegadest Johannes oli meremees ja talus ei elanud, kuid pidi hiljem talu pärima. Leida Mets'a (elas Vanakõrtsi talus sünnist 18-eluaastani 1926. aastal ja oli Juhan Summa lapselaps) salvestatud mälestuste kohaselt ehitati uus rehielamu (olemasolev) 1911. aastal (kevadest sügiseni). Ehitustöid tegid talus koos peremees Juhaniga ka Soone Jaan oma kahe pojaga (Sass ja Gustav). Talul olid olemas elumaja, laut, ait, saun, kelder ja jääkelder. Elumajal olid palkseinad paekivi alusel ning pilpakatus. Hoone eluosal

Illustratsioon 3, Juhan Summa koos abikaasa ja

Liisu ja lapselaps Arnold'iga

olid lauast laed ja põrandad, rehetoal niisama.⁶

01.05.1933 Riigimaadevalitsusele tehtud avalduse põhjal tahtis Johannes Summa rendikoha õiguse üle anda Jüri Summale (Johannese vend), kuna ta ise on elukutselt meremees ja ei saa talu majandada. Selle põhjal sõlmiti 5.11.1933 notariaalselt kinnitatud kinkeleping.⁷

⁵M.Levin, Richard Uutmaa. Armastades Eestimaad, 2008.

⁶Leida Mets'a mälestused helisalvestisel, 1999.

⁷ Eesti Riigiarhiiv, F 63, Põllutööministeeriumi Riigimaade ja Metsade Valitsus:

Vanakõrtsi riigi renditalu toimik: 1921-1933 (19-5464)

Jüri Summa (ill 4) ostis talu 1934. aastal riigilt välja.⁸

Jüril oli naine Olga. Neil oli neli last: Helga (praeguse omaniku vanaema), Johannes, Vaike ning Evi. Jüri Summa oli ka talus viimane aastaringne elanik, kuni 1974/75 aasta talveni.

Illustratsioon 4, Jüri Summa

1934. aastast kuni 2005. aastani kandis talu Lepasalu nime. Vanakõrtsi nime taastas praegune omanik.

Ajalooliselt on Vanakõrtsi talu maad asunud kahel pool teed (eeldatavasti pidi kõrtsi eest tee ju läbi minema). Tänapäevaks on need maad jagatud kaheks kinnistuks: Vanakõrtsi ja Sireli. Praegu on tollaegse talu hoonetest säilinud elumaja (ill 9) ja laut (ill 5). Keldri (ill 7) ja jääkeldri (ill 6) asukoht on vanu pilte vaadates tuvastatav. Sauna ja aida asukohta mäletab praegune omanik tema lapsepõlves alles olnud vundamentide järgi. Saun ja jääkelder asusid elumajast mere pool ja kelder (ladu) koos lauda ja aidaga teisel pool teed. (ill 8)

Illustratsioon 5, Laut ja nurgas välikäimla

---

⁸Eesti Ajalooarhiiv, F 4187, Rakvere kinnistusamet Lepasalu talu kinnistustoimik: 1934-1936 (1-17537)

Illustratsioon 6, Jäakeldri kunagine asukoht

Illustratsioon 7, Maakelder (ladu)

Illustratsioon 8, Elumaja, laut ja maakelder (ladu)

2. HOONE MATERJALIKASUTUS JA TEHNILINE SEISUKORD

2.1 Hoonest tervikuna:

Lähemalt uurin elumaja, kuna teistest hoonetest on alles ainult laut, mis nüüd asub Sireli kinnistul ja on kahjuks päästmatult halvas olukorras.

Elumaja (ill 9) puhul oli algselt tegu vana rehielamuga, milles oli eeskoda, esik, sahver, rehetuba, eeskamber, tagakamber (paremal pool rehetuba) ja rehealune (vasakul pool). Seinad olid palgist, väljast kaetud laudisega, vundament paekivist ja katuseks pilpakatus. Põrandad ja laed olid lauast. Maja on ca 120 m² põhjapinnaga.

Illustratsioon 9, Rehielamu

Ajal, kus Lepasalu talu pärast Jüri Summa surma (1976) tema kolme tütre ühiskasutusse jäi, tehti majas ka ehituslikke muudatusi: rehealusest sai kaks tuba ja katuselusesse rajati viilkatuse alla tuba. Rehealuse poolele ehitati ahi koos korstnaga, rehealuse suured uksed ehitati kinni ja seintesse tulid aknad, merepoolsesse seinaga välisuks. Reheahi lõhuti välja ja rehetuppa ehitati tavaline puupliit, mille soemüür küttis ees- ja tagakambrit. Vanad aknad-uksed asendati ajastule sobivamatega. Igal toal oli erinev kasutaja ja rehetuba kasutati ühise köögina, kus igal ühel oli

oma külmik, elektripliit ja kapike. Sellisena oli maja kaasomandina kasutuses 3 pärija vahel kuni 2005. aastan, millisest alates on majal taas üks omanik. (ill 10–ill 13)

Ill. 10, Algne vaade elamule mere poolt

Ill. 11, Muudatused 1976-1980

Ill. 12, Algne külgvaade

Ill. 13, Muudatused 1976-1980

Praeguse omaniku suved möödusid selles talus koos vanaema Helgaga, kelle kasutuses oli tagakamber. Unistus kunagi see talu korda teha ja ka suurena seal oma suved veeta tekkis praegusel omanikul juba väikese poisina.

Uue omaniku esimesteks töödeks said mädanenud palgiridade vahetus, välisfassaadi uuendamine, katusematerjali vahetus ja küttekollete uuendamine vastavalt toleaegsele teadmisele ja võimalustele.

Muudeti ka maja tubade otstarvet: eeskambrist sai köök, kuhu ehitati puupliit, tagakambrist magamistuba. Rehetoast sai vahelae avamisega kõrge ja avar elutuba, milles on vana puupliidi

asemel suur kamin-ahi. Merepoolsesse külge maja keskossa lisandus valgusküllane veranda. (ill 14)

Illustratsioon 14, Merepoolne veranda

Rehealune pool seisis kuni eelmise aastani puutumatusena.

Majas ei ole vett ja wc-d. Kuna puudub plaan seda maja kasutada aastaringselt, siis need puudused majas ei sega. Vesi tuleb üle tee asuva Sireli kinnistu puurkaevust ja seal kinnistul asub ka pesemisvõimalus. Kuiv wc on oma algsel asukohal lauda tagumises välisseinas (ill 5).

2.2 Vundament

Majal on vana paekivi vundament, mida kohati on parandatud tsementmördiga. Välisel vaatlusel on vundment rahuldavas korras ja hädapärast uuendust ei vaja.

2.3 Välisseinad

Maja seinad on palkseinad, väljast kaetud värvitud laudisega (ill 15), soojustust vahel ei ole. Maja tagumine parem nurk oli vajunud ja selliselt, et tagakambri välisseinad, põrand ja ka uksepiit on väga viltu. Praegune omanik mäletab lapsepõlvest igakevadist ukse viltusemaks hõveldamist kuna muidu uks enam kinni-lahti ei käinud. Vajumise põhjuseks alumised mädanenud palgiredad, mis said 15 aastat tagasi vahetatud ja peale seda rohkem vajumist ei ole täheldanud. Peale palgiridade vahetust renoveeriti ka laudisfassaad.

Illustratsioon 15, Maja praegu

2.4 Katus

Kuuekümnendatel paigaldatud eterniitkatus pandi olemasoleva pilpakatuse peale. Uue omaniku sooviks oli asendada soojustuseta paigaldatud eterniitkatus kimmkatusega, millel on ka soojustus all. Kuna seestpoolt oli algne pilpakatus väga dekoratiivne, siis sai see säilitatud ja soojustus koos kimmkattega pandud olemasoleva pilpakatuse peale. Sellest ka praegu ebaproportsionaalselt paks katus (ill 15).

2.5 Siseseinad ja vahelaed

Siseseinad on palgist ja vahelaed laiast lauast. Ees-ja tagakambri seinad olid tapeeditud, samuti kõik kolm juurdeehitatud tuba. Erinevalt juurdeehitatud tubade pappseinale kleebitud ühest nõukogudeaegsest tapeedikihist oli kambrites väga mitu tapeedikihti. Nende all vanimad ajalehed olid aastast 1912. Vanemast eemaldatud ajalehest ja kaunimatest tapeeditükkidest on tehtud ka uhke raamitud kollaaž (ill 16- ill 17).

Illustratsioon 16, Kollaaz

Illustratsioon 17, Kambrite vanad tapeeditükid

Täna on köögi ja tagakambri seinteks puhastatud palgid (ill 18 ja ill 19). Kambrite laes olnud vineerplaadid on eemaldatud. Kambrite lakke on nende hea seisukorra ja kauni välimuse tõttu jäetud vana lai laudis, mis vineeri alt välja tuli. Teise korruse põrandaks kambrite kohal on uus laudis.

Rehetoa palkseinad olid seestpoolt kaetud lakitud kitsa püstlaudisega ja laudisest vahelagi oli lakitud tumepruuni värv-lakiga. Kui see läikiv tumepruun laudis laest sai eemaldatud ja tekkis suur avar ruum, kust paistis kaunis pilpakatus (ill 20), siis nii jäigi ja vahelage rehetoa peale enam tagasi ei ehitatud. Palkseinad vabastati laudisest ja puhastati ning õlitati ja kaunistavad nüüd avarat elutuba (ill 21).

Illustratsioon 18, Köök

Illustratsioon 19, Tagakamber

Illustratsioon 20, Avatud rehetuba

Illustratsioon 21, Puhastatud ja õlitatud palksein

Rehealusesse ehitatud uute tubade renoveerimine on hetkel käsil. Ühe toa seinad on palgini puhastatud (ill 22), teise toa seinu veel ootab sama tegevus (ill 23). Nende kohal olev katusealune tuba on palgini puhastatud (ill 24) ja ka põrand kuni vahelae palkideni on eemaldatud (ill 25)

Katusealuse toa ja elutoa vaheline sein on hetkel kooritud roigastest sein, mis ülejäänud interjööriga kuidagi ei sobitu.

Illustratsioon 22, Palgini puhastatud.

Illustratsioon 23, Remondi ootel tuba

Ill. 24, Palgini puhastatud ülemine tuba.

Ill. 25, Ülemise toa avatud põrand

2.6 Avatäited

Algselt olid majal kauni kolmese klaasijaotusega aknad, mis nõukogude ajal asendati väga lihtsa jaotusega aknedega (ill 12 ja ill 13). Aknad olid ajastule kohaselt topeltraamidega, talveraamid eemaldati suveks. Sähvri ja esiku kolme ruuduga piklikud aknad on originaalid.

Täna on kolm kambri akent saanud tagasi algse jaotuse, teised aknad on veel vahepealse lahendusega.

Maja keskele, rehetoa tagaseina oli tubade juurdeehitamise käigus lisatud ka suur aken. (ill 11) Täna on see aken asendatud akna ja ukseavaga, kust pääseb merepoolsele juurdeehitatud

verandale. Verandal on suured ilma ruudustikuta aknad ja klaasiga tahveluks paekiviterrassile pääsuks (ill 14).

Uksed kambritel ja uutel tubadel on täiesti sobimatud siledad vineeruksed. Merepoolsele toale oli tehtud ka majja eraldi sissepääs (ill 11). Tänapäevaks on see suletud.

Säilinud ja kasutuses on ainult üks vana originaaluks: sahvri uks (ill 26). Laudast leidsime ka ühe sinna hoiule pandud kauni tahvelukse (ill 27), mis on algselt olnud eeskoja uks (ill 9). See uks koos ühe laudast leitud kuueruudulise aknaraamiga ootab restaureerimist ja läheb hiljem kasutusse katusealuse toa ukse ja siseaknana.

Illustratsioon 26, Sahvri uks

Illustratsioon 27, Vana eeskoja uks

2.7 Põrandad

Kõik põrandad, välja arvatud tagakambri põrand, olid niipalju halvas seisukorras, et vajasis vahetust ja on asendatud kaasaegse laia laudisega, mis omakorda on värvitu linaõliga töödeldud.

Tagakambri põrand (nagu ka kambri välisseinad) on tagumisest nurgast vajunud. Kuid põrandal on väga vana ja imekena heas korras ülilai laud. See otsustati säilitada. Nõnda on selle toa põrand ja ka ukepiidad peale palkide vahetust viltu ja nii on plaanis jätta.

2.8 Küttekolded ja korstnad

Kambrite otstarbe muutudes sai rehetuppa ehitatud suur kamin-ahi, eeskambrisse (köök) uus puupliit (ill 28), tagakambrisse soojamüür.

Rehealusesse ehitatud tubadesse oli tehtud musta lainelise plekiga kaetud ahi (ill 29), mis on ka praegu töökorras.

Majal on kaks korstent, millest kambrite ja rehetoa korsten on uus, laotud punastest tellistest ja viimistletud lubikrohviga. Katusest väljapaistvad osad on kambrite küttekollete ehituse käigus saanud uued korstnapitsid ja krohvi.

Illustratsioon 28, Puupliit köögis

Illustratsioon 29, Laineplekiga kaetud ahi.

3. VÄÄRTUSED

Altja külal tervikuna on suur ajalooline ja miljööväärtuslik tähtsus kalurikülana, kus on säilinud väga hästi külastruktuur ja taluarhitektuur.

Vanakõrtsi talu puhul on tegemist ajaloolis-kultuurilise, pärandkultuurilise, miljööväärtusliku, arhitektuurilise, emotsionaalse ja ka materiaalse väärtusega.

Tähtsaim neist on kindlalt emotsionaalne väärtus, kuna talu on praeguse omaniku suvine lapsepõlvkodu ja olnud esivanemate koduks põlvest-põlve. Soov on ka oma lastele õpetada armastust ja hoolivust järjepidevuse, vana ja väärika vastu. Armastus töö vastu tuleb kindlasti ka, aga pisut hiljem.

Teadmine, et sellest talust on pärit ka tuntud kunstniku Richard Uutmaa esivanemad, muudab ajaloolis-kultuurilise väärtuse veelgi suuremaks.

4. SÄILITAMISE ETTEPANEKUD

Esimese tööna tuleb vahetada katus, kuna olemasolev katus on väga halvas seisus. Antud juhul on kindel soov jätta interjööris vana pilpakatus alles. Kuna sooviks on panna soojustus algse pilpakatuse peale ja vahetada katusekattematerjal millegi püsivama ja selle asukoha ja majaga sobiva vastu, tuleks lasta teha pädevate arhitektide poolt projekt, mis hõlmab kogu eksterjööri.

Laudis vajab kindlasti lahtivõtmist ja fassaad soojustamist. Aknad vajavad vahetamist uute vastu, millised jäljendaksid algseid aknaid.

Laudise aluse soojustamine, katusekatte muutus, ja akende vahetamine ilma oma ala asjatundja tehtud projektita viiks maja proportsioonid nihkesse ja tulemus ei oleks kena. Viimati vahetatud katusekate muutis katuse ebaproportsionaalselt paksuks ja katust peaks kindlasti õhemaks muutma.

Ajalooliselt ei ole kindlat lahendust olnud eeskojale: küll on see olnud lahtine, siis jälle ilma aknedeta täiesti kinnine, siis jälle midagi vahepealset. Arhitekt võiks-peak ka selle lahenduse välja pakkuma. Ise soovitan ruudustikuga aknaid ja ust. Selliselt sobituks need aknad hästi nii maja kui ka külaga, kus enamus majadel on eeskodadel ruudustikuga klaasid.

Inerjööoriga tegeleme meeleldi ise, kuna nii jääb tulemus kõige rohkem omanike nägu.

Uksed soovitan vahetada vana tüüpi põõnadega laudustega, nagu seda on praegune sahvriuks. Küll aga võiks need valgeks värvida.

Rehealusesse ehitatud tubadesse soovitan panna heleda peitsiga laudpõrandad ja –laed, seinad võiks tapeetida. Vastasel juhul jääb palksein majas väga domineerima, kuna kambrite ja rehetoa seinad on juba esitletud palgina.

Samas ei välista, et kui hetkel avatud palksein puhtaks teha, meeldib see niivõrd, et mingis osas võiks ka palk näha jääda.

Katusealuse toa vaheseina peab kindalsti asendama millegi interjööri sobivamaga. Soovitan kasutada servamata lauda, nn. poolalaudist, ukseks kasutaks ära hetkel veel restaureerimist ootava vana eeskoja klaasiga ukse ja ukse kõrvale siseaknana ühe selle maja vana ruudustikuga akna.

KOKKUVÕTE

Uuritav hoone oma väga huvitava ja pika ajaloo on hetkel rahuldavas seisukorras.

Esmajärjekorras tuleb tegutseda eelkõige katusega. Terviklik lahendus peab aga olema olema enne katusevahetust. Kuna projekteerimise ja kooskõlastuste faas on tavaliselt üsna pikk ja projekteerijat ei ole veel leitud, arvan, et sellel aastal katusevahetuseni ei jõua. See toob kaasa olukorra, kus peab sügis-talveks katuse jaoks välja mõtlema ajutise lahenduse. Sireli kinnistul asuva lauda katus oli eelmisel aastal samas seisus ja ajutise lahendusena sobis katuse katmine suure koormakilega. Kas selline variant sobiks ka elumajale, on mul hetkel teadmata.

Soov on jätta järeltulevatele põlvedele ajaloost pakatava ja mitte igapäevast remonti vajava suvekodu, millest ka järgmised sada ja rohkem aastat lapsed, lapselapsed ja nende lapsed rõõmu ja uhkust saaksid tunda! Potentsiaal selleks on täitsa olemas, kui targu ja targalt toimetada.

KASUTATUD KIRJANDUS JA TEISED ALLIKMATERJALID

Arhiiviallikad:

*Eesti Ajalooarhiiv

F 1864, Eestimaa revisjonilehtede kollektsioon
Haljala kihelkonna hingeloendid: 1795(2-5/41),
1816(2-7/105), 1834(2-8/127), 1850(2-9/94), 1858(2-10/197)

F 4187, Rakvere kinnistusamet Lepasalu talu kinnistustoimik: 1934-1936 (1-17537)

*Eesti Riigiarhiiv

F 63, Põllutöoministeriumi Riigimaade ja Metsade Valitsus: Vanakõrtsi riigi renditalu
toimik: 1921-1933 (19-5464)

Publitseerimata allikad:

Eesti Isikuloo Keskuse poolt teostatud perekonna ajaloo uurimus 03.06.2008, omaniku
valduses

Internetiallikad:

Altja, 20.04.2021 <https://et.wikipedia.org/wiki/Altja>

Kaitstava ala andmete kuvamine, 20.04.2021
https://infoleht.keskkonnainfo.ee/default.aspx?state=6;68547593;est;eelisand;:&comp=objresult=ala&obj_id=10009902

Altja küla kaart, 20.04.2021
https://kaitsealad.ee/sites/default/files/uploads/Lahemaa%20rahvuspark/Uuringud%20ja%20seired/K%C3%BClade%20inventuur/K%C3%BClade%20kaardid/Altja_20120418.pdf

Maaameti geoportaal, 20.04.2021 <https://xgis.maaamet.ee/ky/88703:001:0381>

Kirjandus ja publitseeritud allikad:

M.Levin, Richard Uutmaa. Armastades Eestimaad, 2008.

ERM, Odrese fotokogu 1972, illustratsioonid 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12

Suulised allikad:

Leida Mets'a mälestused helisalvestisel, omaniku salvestatud 1999.a. Omaniku erakogu

Erakogu:

Illustratsioonid 3, 4, 11, 13, Omaniku erakogu

Illustratsioonid 14-29, Autori fotod